

tible amb la poesia lírica, amb l'oratória —sagrada o profana— i amb la metafísica. Si l'escèptic intenta fer versos, li sortiran pedestres i àcids; si intenta pronunciar discursos, quequejarà, per indecís o per escrupolós; si intenta elaborar disquisicions sobre l'ésser, acabarà burlant-se'n.

Etcètera.

ÈTICA

Quan els *philosophes* i els *Aufklärer*⁴ del XVIII postulaven i predicaven la idea de «progrés», mal podien imaginar fins a quin punt la posteritat, una posteritat precisament ja «progressada», desconfiaria d'aquell optimisme bondadós que vaticinava per a l'home un futur cada cop més noble i feliç. Crec que dir-ne «desconfiança» no serà excessiu. Només els romàntics de la branca reaccionària, i la seva descendència intel·lectual, han gosat formular objeccions o retrets al «progrés» en termes d'absoluta rigidesa: no és d'aquests que vull parlar. Penso en els altres, en uns altres. Resulta evident que l'eufòria inicial, la gratitud i l'esperança projectades sobre la perspectiva alliberadora del «progrés» han anat minvant en entusiasme i en insistència. El «progrés» no va ser —no era, no és— solament una bona intenció, sinó també un «fet», i a mesura que s'acomplia,

4. Intel·lectuals de la Il·lustració.